

Men ziet het: er wordt hier althans naar één man met meer of minder duidelijkheid heen gewezen. Omdat van dezen éénen broeder — die na door mij ingesteld onderzoek de heer L. J. de Rover, Voorhoutweg 2, Rijnsburg, bleek te zijn — verklaard werd, dat hij een voorbeeld was van de „overwaardeering“, hetgeen ik zoo maar niet aanvaardde, noch zoo maar zonder eenig controleerbaar bewijs publiceren wilde, heb ik de O. gezegd, dat hij nog één week wachten moest, omdat ik eerst den door hem aangewezen inzage van zijn stuk wilde geven.

De heer De Rover schrijft mij nu het volgende:

Rijnsburg, 6 Juni 1938.

Hooggeachte Professor Schilder,

Hartelijk dank voor het ingezonden stuk van de O., dat U mij ter inzage toezond. Gaarne zou ik hierbij de volgende opmerkingen plaatsen:

1o. Wat de O. mij in den mond legt, als gesproken op de jaarvergadering van „Filippus“, is door mij gezegd noch bedoeld.

Naar aanleiding van het referaat van de W. zijn door mij de volgende opmerkingen gemaakt.

De W. wil in de tractaatjes laten spreken een Christenminister, een Christenfabrikant enz., hem laten zeggen, hoe hij het leven ziet.

Het gaat er echter niet om, hoe een Christen het leven ziet, maar wat Gods Woord zegt.

Wat heeft Gods Woord te zeggen in de concrete situatie van onzen tijd en wat heeft Gods Woord ons ieder persoonlijk te zeggen.

Om Gods Woord goed te verstaan, moeten we het recht kennen. Ook in de tractaatjes moeten we beginnen met de volle waarheid te openbaren.

Gewezen moet daarom worden op de voortgaande lijn in de Godsopenbaring. De Heilsfeiten moeten duidelijk naar voren worden gebracht. Gewezen moet daarbij worden op de betekenis daarvan bij de volvoering van Gods wereldplan, op de roeping, die daarbij tot ons komt, n.l. Gods mede-arbeiders te zijn, opdat zoo de schepping ook in ons voor God behouden worde. Geëiteld werd door mij 1 Tim. 3:16. Wat daar beschreven staat werd onlangs in „De Reformatie“, n.l. in het nummer van 27 Augustus 1937 genoemd „de eenig deugdelijke inhoud van een zendingsprediking“.

U ziet dus, dat ik de man niet ben, die uitsluitend geschiedbeschrijving wil geven. Het verbaast mij dan ook zeer, dat de O. dat uit mijn opmerkingen heeft kunnen opmaken. Heeft de O., hetgeen door mij gesproken is, soms verward met hetgeen in de middagvergadering door de K. Kulper gezegd werd in zijn referaat? Deze heeft m.i. meer gewezen op de historia revelationis, hoewel toch niemand zal kunnen beweren, dat de K. deze overwaardeert. De K. wilde bijv. al een tractaatje beginnen te schrijven over Genesis 1:1. Waarom haalt de O. in het bewuste artikel in „Credo“ niets aan uit het door mij hooggeerde referaat van de K. Kulper?

2o. De O. meent mij een stokpaardje te moeten bereiden (zie ingezonden stuk), maar dat vleesch is mij te naal. Ook ben ik niet van zins het te berijden. Overigens is het cadeau doen van hobby's onder ons meer gebruikelijk.

3o. De O. heeft op de jaarvergadering van „Filippus“, zoowel in de morgen- als middagvergadering zoo ongeveer twee armenlengten van mij af gezeten. Hij heeft geen woord ter waarschuwing laten hooren, noch in het openbaar, noch tot mij persoonlijk. Was toen de ambtelijke gehoorzaamheid, waarover de O. het heeft in het ingezonden stuk, ingesluimerd, en ontwaakte deze pas, toen de O. een artikel voor „Credo“ ging schrijven?

Wij concludeeren tenslotte, dat de O. in een artikel schrijft over de overwaardeering van de historia revelationis en dit ophangt aan een kapstok, die in de lucht hangt. Dit lijkt wel op iets van den malotierigen Don Quichotte. De bedremmelde Sancho Pansa zal zich er wel voor wachten, zulke methodes aan te leeren.

Hartelijk dankend voor de gelegenheid, die U mij geeft deze opmerkingen te maken, verblijf ik met de meeste hoogachting.

Uw dw. dr. L. J. DE ROVER.

U kunt van deze opmerking naar gelieven gebruik maken.

Tot zoover de tweede inzender, dien ik dank voor zijn informatie. Voor mijzelf kan ik nu wel volstaan met volgende opmerkingen:

1o. Van de „feiten“, die de O. constateert, is er dus nog niet één aan ons bekend. Wat dien broeder op „Filippus“ jaarvergadering betreft — het moet de heer de Rover zijn — ik lees in zijn opmerkingen niets van eenige „overwaardeering“, doch geloof, dat hij een zeer goede en ook wel noodige opmerking ten beste gaf; wie den menschen het evangelie brengen wil, moet niet geen gezegdes van levende, wandelende model-artikelen van gister of heden komen aandragen, tenzij dan... op de manier van Paulus, die er dadelijk van overspringt naar de... historia revelationis (de Areopagusrede in Athene h.v.). Van menschen, die „de zaak afbreken“ door hun eenzijdigheid in het wijzen op de geschiedenis der Godsopenbaring is mij er dus nog niet één bekend; ik geloof integendeel, dat zij in den eersten tijd nog naar alle kanten te getuigen hebben, tegenover velen, die aan „de zaak“ nog niet eens begonnen zijn. We moeten de menschen primair niet zoozeer tot „kalnte“, als wel tot het zoeken van den goeden kijk op principiële vragen vermanen.

2o. Dat aanwijzing van fouten één der „vriendendiensten“ is, die we elkaar verschuldigd zijn, heb ik al vaak ook zelf opgemerkt. Overigens geloof ik, dat het geen vriendendienst is, als men iemand, die een heel doodgewoon gereformeerd inzicht verdedigt, onder de „kleine“ „Schildertjes“ rangschikt, zulka dan naar aanleiding van het feit, dat hij mogelijk — kweet dat niet — uit den mond van K. S. weer den elsch der Schrift in dezen heeft hooren stellen. Want er zijn er

meer, die gezegd hebben, wat K. S. in zake de openbaringshistorie weer eens naar voren bracht; b.v. Dr. A. Kuyper (zie zijn reeks „Gereformeerde Prediking“, waaruit onlangs een citaat in ons blad herdrukt is). Wee den dienaar van Christus, die het zich niet „ernstig aantrekt“, als, hetzij in de aanmoediging, hetzij in de wering van applaus, aan zijn naam en aan zijn persoon verbonden wordt, wat heel gewoon een gezonde regel der Schrift is. Wee ook het gezelschap, dat een voordrager van schriftuurlijke gedachten reeds aanstonds inlijft bij de onderstelde groep van hem, die voor die gedachte weer eens (na voorgangers van hem zelf) belangstelling vroeg. Zulk een gezelschap suggereert partijdigheid of een zekere groepspsychose, waar ze niet was, belooft zelf het gevaar, in zulke psychose gelegen, en verhindert of vertraagt den loop der waarheid Gods. „Het zijn feiten“, zegt de Overduin. Maar hij heeft er geen één kunnen noemen uit wat publiek is.

3o. Namen noemen? Och, mijn invatatie beteekende alleen maar: kom aandragen met wat publiek is. Neem b.v. preeken, artikelen; wie misstanden aanwijzen wil, moet serieus materiaal hebben. Voor al in dezen, waar het immers klaar als de dag is, dat in preeken, brochurenreeksen, referaten, etc. de goede schriftuurlijke regel door velen veronachtzaamd wordt op het onderhavige punt. Ik zelf heb ook wel namen genoemd; ik noemde onlangs nog een preek van de D. v. Dijk; ik wijs, zoonoodig, op andersoortig, maar weer publiek werk. Mijn vraag was dus niet naar een veelheid van namen, maar naar (al was 't dan maar) één symptoom der onderstelde ziekte, dat dan onder controle viel. B.v. uit „Menigerlei Genade“.

4o. Inderdaad, ik noem een opvatting, als welke de O. teekende, „zot“, de O. zelf achtte ze „dwaas“. Maar ik noem de daad van hen, die niet eens beginnen aan wat de anderen weer als elsch stellen, onverantwoordelijk. De O. gebruikte dus gerust zijn en mijn qualificatie, maar dan alleen daar waar het zin heeft. En hij zegge alsdan niet: K. S. noemt u een zot, doch: de Schrift doet het.

5o. Op die telefoongesprekken gaan we maar niet in; ook daarna en daarom schrijf ik het bovenstaande. Een „werkelijkheid onder ons volk“ zou die overwaardeering zijn? Mij is geen serieus symptoom er van bekend; wel zie ik heele reeksen van publieke „werkelijkheden“ ook onder de voorgangers van „ons volk“, die den goeden regel verwaarlozen. Een vermaning tot opening der Schrift afwijzen door de vermaning zelf als vrucht van overwaardeering te disqualificeeren, is een meer voorkomend kwaad. Het is vaak hetzelfde „gekeuvel“ als Prof. Greijdanus op ander gebied verleden week afwees in de laatste noot onder zijn hoofdartikel. Wie op het paard der gegeven toestanden rijden blijft, spreekt gauw van overwaardeering naar rechts of naar links. Een andere vraag evenwel is soms op haar plaats: of men niet het paard der gegeven toestanden, en de evenwichtspositie op dit ros verlaten moet, om het andere paard, dat de Heere ons te berijden geeft, te gaan bestijgen. Soms wordt dié elsch verhindert, tot de conscientie te spreken, doordat men het als stokpaardje van N.N. of van N.N.-tjes disqualificeert. De „overwaardeerders“ beroepen zich op K. S.? Als ik er ééntje tegenkom, hoop ik het te zeggen. Maar de niet-waardeerders beroepen zich al maar op de anti-eenzijdigheidspreekers. Wat schieten we daarmee op? Behandel de kwestie.

6o. Tot de O. zeg ik dus: wijs serieuze symptomen, en anders: „non tali auxilio“. Bewijs — dit zeg ik heel in 't algemeen — aan de al of niet onstuimige jeugd, dat ge zelf begonnen zijt aan de konkrete naleving der goede regelen, die zij soms weer leerde, en zooals ik ze in dezen opnieuw herhaaldelijk trachtte aan te geven; en wees zelf niet „al te onstuimig“ in het rubriceren en qualificeeren van „kleine“, „lanen“.

7o. Wat tenslotte de recruten betreft, die den strijd nog leeren moeten; ze hebben nog zoo heel veel nodig, om te zien waar het om gaat. Prachtige openbaringshistorische momenten worden nog steeds in sommige preeken en toespraken en brochures in het duister gelaten, terwijl min of meer geslaagde karakterbeelding en veel gepsychologiseer, en subjectivisme drukinkt of stembanden alsdan verslijten. Inderdaad — als groep zijn we in de gehoorzaamheid ten dezen nog geen meesters gebleken. En 't ongeluk is, dat sommigen denken, dat het standpunt, door anderen en door mij inzake de openbaringsgeschiedenis verdedigd, het oog aluit of leert sluiten voor het psychische moment. Natuurlijk is dat niet waar; het moet alleen maar weer op zijn eigen plaats worden gezet. Als ik over historische stoffen preek, dan moet in de scherpe teekening van de feiten, dus in het exposé van de konkrete situatie eventueel óók het psychische moment tot zijn recht komen. Maar dan evenzeer het biotische, als dat een rol speelt, het sociale, politieke, kerkelijke, maatschappelijke, enzovoort. Maar de openbaringshistorie moet in preeken over historische stoffen de eigenlijke stof zijn. We kunnen trouwens slechts daaruit bepalen, wat er nu eigenlijk gebeurd is. Heeft de frissche, maar vrijzinnige preeker Jeronimo de Vries gelijk, als hij Mozes' „visioen“ (!) van den brandenden braambosch „psychologisch“ verklaart? Alleen mijn inzicht in het wezen der openbaring, der inspiratie, der historie van Gods kerk en van den komenden Christus in Mozes' dagen, kan die vraag beantwoorden. Stel, dat de Vries Mozes' psychischen toestand zuiver geteekend had (wat ik niet geloof), dan had hij nog niets verteld van 't punt waar 't om ging: Jahwe begint zijn kerk het diensthuis uit te leiden; het nog niet vleeschgewor-

den Woord zendt zijn voorganger-middelaar aan 't werk op het pad, dat Hij zelf als Vleeschgeworden Woord eens wil betreden. Heeft Prof. van Veldhuizen gelijk als hij Petrus' visioen van het laiken met de onreine dieren „verklaart“ uit Petrus' fysieke en psychische toestand, als hij op een heelen zomerdag in 't oostersche stadje de kwade dampen inhaleert van de onreine, rottende huiden, die op 't binnenplaatsje van den Iederbereider in de zon kwalijk zijn gaan rieken, en als hij wat is gaan soezen in den heelen middag? Stel, dat hij gelijk heeft (wat ik niet zou willen beweren), wat heeft hij me dan nog verteld? Niets van dat waar het over gaat. Hoogstens liet hij (als hij goed teekende) me iets zien van de wegen, waarlangs God in Joppe de banen der openbaring Zichzelf bereidde. Maar niets ware daarmee gezegd over diezelfde bereiding van 's Heeren wegen met heel divergerende methode ten huize van Cornelius; niets over de openbaring zelf, niets over haar inhoud, doel en haar geweldig effect. Dat zijn maar enkele losse grepen; maar ze willen dan ook geen anderen dienst doen dan dat ze illustratie zijn bij de these, dat ik nog niet aan de eigenlijke hoedschap toegekomen ben, als ik in het conflict van David en Saul, of van David en Michal, of van David en Nathan, of van Mozes met het volk, of van Mozes en Mirjam, of van Mozes en Zippora, op karakters, psychologische situaties ed. breed ben ingegaan. Het psychische heeft in historische (!) stoffen slechts plaats voor wat de situatie-teekening betreft; niet voor wat de situatie-bepaling aangaat. Het biotische, enz., desgelijks. En als het er op aankomt, kan ik het psychische etc., indien ik er al over spreken kan (wat in de meeste gevallen van bijbelsche stoffen van historisch karakter bij gebrek aan voldoende gegevens!) onmogelijk (!) slechts werkelijk en doeltreffend verklaren uit de openbaringshistorische gegevens. Als de Heiland spijze nuttigt vóór Golgotha, doet Hij het anders en met andere psychische en fysieke ondervindingen, dan wanneer Hij het doet ná Paschen (Emmausgangers, wonderlijke vischvangst). En als de apostel Paulus de kerk van Corinthe gerid heeft door psychische „Vorgänge“ te verhinderen, preekstof en -maatstaf der pneumatische voorgangers te worden, ja, als hij zelf zwijgt en zwijgen moet over zijn psychische ondervinding bij de wegrukking in den derden hemel (hij kan de situatie niet eens teekenen), en als hij daarentegen het Woord en de groote werken Gods, verkondigen moet, dan moeten wij dat als homiletisch voorbeeld nemen. Daarvoor is nog zooveel werk te doen, dat we beter doen hen, die er voor pleiten, geduldig aan te hooren; beter doen, als we alsdan niet den „geest van K. S.“ ruiken, doch de letter der Schrift lezen. Den diepen zin daarvan te verstaan, vind ik vruchtbaarder, dan aan het mij nog steeds onheldere Leidsche poëem een parafraze te geven, die ik dan óók nog niet begrijp.

8o. Eindelijk: weg met de fatale probleemstelling zelf van over-, onder-, middel-waardeering. Preken over de wet, in dit schema gewrongen, beteekenen maar ongelukken.

K. S.

1) Omdat de bijbel zelf zich er niet opzettelijk voor interesseert.

Jaarboek Geref. Kerken Indië.

In het laatste „Reformatie“-nummer gaf ik een aankondiging van het Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Ned.-Indië. Gaarne deel ik nog mee, dat het boek verkrijgbaar is bij den heer J. J. Kraan, Loosduinsche Kade 111, 's-Gravenhage, na storting of overschrijving van een bedrag van f1,— op zijn postgironummer 181067, zooals dat in het begeleidend schrijven van de Commissie voor het Handboek gevraagd werd. Tot mijn spijt vergat ik het. Vele kerkeraden en gemeenteleden, die het graag zouden willen bestellen, weten niet, waar ze zijn moeten.

K. S.



LITERATUUR EN KUNST

Eudaemonisme in de Trilogie van Gulbranssen.

II.

Roel Houwink heeft in zijn bespreking van het tweede deel der trilogie van Gulbranssen in het Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur terecht gezegd dat het in de buurt van het evangelie lag. Dit is het moeilijke bij de beoordeeling van deze boeken, en oppervlakkige beschouwing zou doen concludeeren: hier hebben we een christelijk boek. Het moet aan het religieuze standpunt van Roel Houwink zelf liggen als hij bij de verschijning van het derde deel triomphantelijk opmerkt: wie door de lezing der beide vorige deelen bevooroordeeld zijn en het christelijk karakter der trilogie meenen te moeten loochenen, komen bedrogen uit, want de naam Christus op de lippen van den ouden Dag is geen fraseologie van de bekende bekeeringsromannetjes. Meer bevreemd het dat Dr. C. Tazelaar in Stemmen des Tijds tot een soortgelijke conclusie gekomen is. Bij nadere beschouwing blijkt immers hoe wezenlijk dit boek verschilt van de gedachten-gang in het boek Prediker.

In het boek Prediker is het vleesch volkomen gestruikeld, en dan wordt teruggewezzen naar Gods geboden, en heengewezen naar den Christus, al wordt Zijn naam niet genoemd. In de

trilogie is keld, we Christus geform hoopen v en wordt zelf al diker hee rede, om licht dat Maar als bij Gods nog altijd terug o De oude openbar levenspra van Chri Dat hij omdat l gegroeid, kring op kunnen i het eind kan men leven pra Maar de dat he eigen p is er een het werk maar no monisme monisme stelling v in 't lever het euda nisme, di den term aan ontk observati leden te als hij zi aan zelfe ontkon bleems consta vreugde Doch he lossing v dat dit p mag niet ren dat moet de geluk en zoude an niet geda gestelde bereikt d daden, ze omdat omda het niet Christus meen dal echte t laat, a brandt den affa breuk en van den een bes toch be op de i zegt er maar hij eindige t graag af het zoek in het e en het i gelden, v laat en e Wat d zoo dade het niet laat te d wordt d mensche liefde to gelding c stuk wot negatieve waarom i is niet v lossen, b liefde prestatie eigen aa is en dat zal in d zijn dat zijn Hem Het is e over een was met al zie ik leven v zonde v hart da

aan 't werk worden Woord dnuizen gelijk et de onreine en en psychi- omerdag in 't aleert van de enplaatsje van lijk zijn gaan in den heeten t ik niet zou nog verteld? gaat. Hoog- iets zien van men der open- e daarmee ge- Heeren wegen ze van Corne- ets over haar Dat zijn maar ook geen an- tie zijn bij de jke boodschap van David en vid en Nathan, tes en Mirjam, psychologische sychische heeft laats voor wat voor wat de sche, enz., des- ik het psychi- kan (wat in van historisch ens¹) onmog- ffend verklaren s. Als de Hei- Hij het anders ondervindingen, (Emmausgan- apostel Paulus oor psychische r-maatstaf der ja, als hij zelf ische ondervin- hemel (hij kan hij daarentegen ds verkondigen tisch voorbeeld te doen, dat we geduldig aan te den „geest van rift lezen. Den vruchtbaarder, Leidsche poëem og niet begrijp. e probleem- ler, middel- e wet, in dit en maar on- K. S.

ik voor interesseert.

gaf ik een aan- te van de Gere- ne deel ik nog den heer J. J. enhage, na stor- an fl.,— op zijn het begeleidend ndboek gevraagd Vele kerkeraden en willen bestel- K. S.

KUNST
Gulbranssen.

rekening van het ranssen in het tom en Cultuur buurt van de noeilijke bij de oppervlakkige n: hier hebben t aan het reli- k zelf liggen als rde deel trium- ezing der beide en het christe- en te moeten want de naam len Dag is geen ingsromannetjes. Tazelaar in elijke conclusie g blijkt immers n de gedachten- ch volkomen gewezen naar zen naar den genoemd. In de

trilogie is het vleesch niet werkelijk gestruikeld, wordt slechts naar een gebod van Christus heengewezen, dat in wezen een eigen geformuleerde conclusie is bij de puin- hoopen van wat het eigen denken had opgebouwd; en wordt niet heengewezen naar den Christus zelf al wordt Zijn naam ook genoemd. De Prediker heeft gezondigd in zijn zoeken naar een sluit- rede, omdat hij is gaan redeneeren buiten het licht dat hij reeds had om; dit moest fout loopen. Maar als hij dan vastgelopen is, dan komt hij niet bij Gods gebod terecht als resultaat van zijn nog altijd vleeschelijk denken, maar hij gaat terug op de hem gopenbaarde geboden. De oude Dag daarentegen gaat niet uit van de openbaring, hij wordt alleen geleerd door de levenspraktijk en komt dan terecht bij een gebod van Christus waaraan hij een eigen inhoud geeft. Dat hij bij den Christus terecht komt is omdat hij in een christelijk milieu is op- gegroeid. Was hij in een Boeddhistischen kring opgegroeid dan had zijn eindpunt Boeddha kunnen zijn. Het ergste is niet dat Dag pas aan het eind van zijn leven tot zijn conclusie komt, al kan men het betreuren dat iemand zijn heele leven praktisch zonder den Christus heeft geleefd. Maar de groote tragedie van het boek is, dat het verstrikt is gebleven in zijn eigen probleemstelling. Heel het boek door is er een strijd tegen het eudaemonisme, de aflaat, het werken en bidden om in den hemel te komen; maar nochtans overwint Gulbranssen dat eudaemonisme niet. Wie predikt dat men aan het eudaemonisme moet ontkomen, maar nochtans de doel- stelling van het eudaemonisme handhaaft: vreugde in 't leven en vrede voor de eeuwigheid, wie tegen het eudaemonisme stemt voor het niet-eudaemo- nisme, die heeft in beide leden van de vergelijking den term eudaemonisme gehandhaafd en is er niet aan ontkomen. Evenmin als iemand die aan zelf- observatie lijdt en meent allerlei kwalen onder zijn leden te hebben, aan die zelfobservatie ontkomt als hij zichzelf blijft observeeren of hij vooral niet aan zelfobservatie doet. Aan eudaemonisme ontkomt alleen hij die ziet dat de pro- bleemstelling zelf niet deugt. Het boek constateert dat de menschen streven naar vreugde in het leven en vrede voor de eeuwigheid. Doch het moet hopeloos fout loopen met de op- lossing van dit probleem, enkel al door het feit dat dit probleem volkomen onjuist is gesteld. Men mag niet blijven staan bij het bloot constate- ren dat de mensch naar geluk streeft, maar men moet deze „instelling“, die het geluk wil om het geluk en den Verlosser op den koop toe neemt, als zonde aan de kaak stellen. Dit heeft Gulbranssen niet gedaan, maar hij heeft dan ook op de onjuist gestelde vraag een onjuist antwoord gegeven. Men bereikt de levensharmonie niet door allerlei vrome daden, zegt Gulbranssen. Maar waarom niet? Niet omdat dit een zondig pogen is, maar: omdat het nu eenmaal niet kan. En als het niet door je daden kan, nu, dan laat je het Christus doen! Ik geloof niet mis te tasten als ik meen dat Gulbranssen in zijn boek veel van het echte eenvoudige Christendom als aflaat, als eudaemonisme heeft willen brandmerken. Het is waar dat wij in ons leven den aflaat kunnen maken tot een repeteerende breuk en dat we meenen door op de wondeplek van den aflaat den vinger te leggen, eerst recht een beste beurt te maken. Maar het wordt toch bedenkelijk als we het gaan construeeren op de manier van den ouden Dag. Want hij zegt er niets over dat die aflaat zonde is, maar hij zucht heel erg over de tot in het on- eindige doorgaande aflaat-onrust, waar hij wel graag afkomen wil. Hij wil er nog steeds komen, het zoeken van de levensharmonie blijft bij hem in het centrum staan. Daarom moeten het gebed en het regelmatig bijbellezen het later ook ont- gelden, want — het „helpt“ toch niet, het is aflaat en eigenbaat veelal.

Wat dan wel „helpt“ bij Gulbranssen, daarover zoo dadelijk. Maar nu al moet erop gewezen dat het niet juist is, alles tot in het oneindige met aflaat te diskwalificeeren. De drang naar zelfbehoud wordt door Christus meermalen gebruikt om de menschen te roepen tot Zijn heil, en vanuit de liefde tot den Verlosser is er een zien op de ver- gelding des loons dat door den bijbel een geloofs- stuk wordt genoemd. Het is kenmerkend voor het negatieve eudaemonisme dat het dit alles wegtrapt, waarom? omdat je er anders niet komt! Doch het is niet verkeerd dat men, geloovende in den Ver- lossen, buigende voor Zijn almachtigen wil, en uit liefde Zijn gebod doende, over één of andere prestatie „tevreden“ is. Het is oorspronkelijk niet eigen aan den mensch dat alles in hem bedorven is en dat hij onbekwaam is tot eenig goed. En het zal in den hemel een groote blijdschap voor ons zijn dat wij zelf weer door Gods genade in staat zijn Hem door al onze daden volkomen te behagen. Het is eenzijdig en onschriftuurlijk, elke vreugde over een daad die in beginsel in overeenstemming was met Gods gebod als egoïsme te brandmerken; al zie ik niet voorbij dat die arbeidsvreugde in dit leven nog altijd verre overstemd wordt door de zonde van tekort, en de zonde van ons arglistig hart dat zoo spoedig vergeet dat het Gods

genade was die tot het volbrachte liefdewerk in staat stelde. Maar dat neemt het gezegde niet weg, evenmin als het wegneemt het feit dat juist ver- driet over de zoogenaamde repeteerende breuk van den aflaat door en door egoïstisch kan zijn.

Dit blijkt dan ook uit de oplossing, die tenslotte aan de hand gedaan wordt. Je moet je er nu maar bij neerleggen dat je met je daden den hemel niet kunt verdienen, het is God die je klaar moet maken voor de eeuwigheid. En die genade krijgen we pas als we van onzen kant ons best gedaan hebben. Dit is eigenlijk een enorme inconsequen- tie, want als we eerst ons best moeten doen om de genade te verkrijgen dan hebben we hem toch zelf verdiend. Bovendien wordt hier de arbeid in dit leven losgemaakt van de genade. Wij moeten ons er maar bij neerleggen dat we met onze daden den hemel niet kunnen verdienen, en dan komt er tenslotte een deus ex machina die ons door Chris- tus nog wel even den hemel intilt. Denn eben wo die Menschen fehlen, da stellt der Herr zur rechter Zeit sich ein! Zoo zijn we dan toch nog net door een achterdeurtje binnengekomen. En vóór het zoover is moeten wij dan maar ons best doen, zonder te meenen dat we iets voor den hemel kun- nen verdienen. Dat is de taak die God ons oplegt en voor die taak heeft hij ook nog een gebod: dat we in onze daden onze goede hartegezindheid toonen. Dat kunnen we allemaal zelf doen. Chris- tus wordt hier verbleekt tot een prediker van de goede hartegezindheid. Die hartegezindheid deugt. Verstand en gedachten zijn maar geworteld in de zondige stof. Dat is onze beklagenswaardigste kant waarmee we naar de menschen toegekeerd zijn, en onze hartegezindheid is de goede kant, die naar binnen gekeerd is. Keer die naar buiten en alles is in orde.

Dit alles is bedenkelijk. Wij mógen niet aan- vaarden een pseudo-religieuze therapie die ons wil doen berusten in de onvolkomenheid onzer daden zonder meer. Elke onvolkomenheid dient ons op onze zonde te wijzen. Dat gebeurt natuurlijk niet als we daarover klagen omdat wij zoo weinig pre- steeren, want dat is geen zondekennis, maar ego- istisch gejammer. Waarachtige zondekennis leeren we pas in het aangezicht van Jezus Christus, om- dat we dan onze zonde zien als bedreven tegen een Heiland die zooveel voor ons deed. Maar dan aanvaarden we ook nooit onze onvolkomenheid zonder meer, leggen we ons nooit bij de zwakheid onzer daden neer, maar bidden we om de genade van den Heiligen Geest om tot de voorgestelde vol- komenheid na dit leven te geraken. Want oor- spronkelijk was het zoo dat de mensch wel de ge- lijke als onder-arbeider en mede-arbeider Gods de wereld tot zijn hemeltoestand brengen kon. Dan durven we ook nooit aan 't werk te gaan voor- dat we om de genade gebeden hebben, en gaan we niet hier eerst ons best doen zonder genade, om ons tenslotte nog door God den hemel binnen te laten trekken.

* * *

Deze critiek ontvangt nog te meer kleur als we tenslotte letten op het feit dat de schrijver den jongen Dag nog beter de oplossing van den ouden Dag laat begrijpen dan deze zelf. De oude Dag heeft getracht zich van zijn geldbezetenheid los te maken, maar heeft toch altijd betaling van zijn schuldenaars geëischt. De jonge Dag echter toont zijn hartegezindheid nog meer door de schulden kwijt te schelden en door zich voor een ander in den dood te geven. Doch hoe heeft hij dit inzicht gewonnen? Niet door zijn geloof in den Christus, maar door zijn gevaarvollen tocht naar den z.g.n. Stervensberg. Het geweldige uitzicht op de bergen des doods in het noorden en op de vlakke des levens in het zuiden doet hem tot de conclusie komen dat in het leven de dood is, ja dat het leven de dood is. Onontkoombaar worden alle ziele- len op een korten weg gedreven naar den dood; daarom is het zoo jammer dat ze het elkander op dien weg nog zoo moeilijk maken en elkander den dood indrijven. Wie ziet dat het leven de dood is kan alleen rust vinden als hij zijn hartegezindheid toont aan zijn naaste, en zich desnoods voor hem in den dood geeft. Het zou de moeite loonen na te gaan in hoeverre deze gedachten beïnvloed zijn door de existentiële filosofie. We laten dit echter rusten. Maar wel verdient 't de aandacht, dat deze oplossing voor het probleem van het jagen naar geluk door en door humanistisch is. Ook wordt wederom een methode aan de hand gedaan om boven het troosteloze van deze gedachten uit te komen, en deze methode stelt in staat nog verder zijn hartegezindheid te toonen dan de oude Dag het deed. Dit moet ons waarschuwen, om niet de oplossing van den ouden Dag christelijk te noe- men, alleen omdat hij den naam Christus heeft ge- noemd. De oude Dag zelf sprak trouwens uit dat hij het met dien gedachtengang van zijn zoon eens was. De oplossing van den ouden Dag dient naar dien van den jongen te worden geëxegeteerd. Dan luidt de conclusie: de Christus is in Gulbranssens trilogie niet gepredikt. Als Dag Jr zich in den dood geeft dan is dat heel wat anders dan wanneer een Christen zelfs in de moeilijkste vervolging zingt: waar Gij voorgaat, volgen wij.

* * *

Is dit oordeel niet te scherp? Wij kennen toch óók de levenservaring, waardoor God aan ons leven bouwt? Inderdaad! Maar vooreerst moet op- gemerkt worden dat onze eigen methode om den levensstrijd te voeren, zoo vaak aan die van den ouden Dag herinnert. Praktisch zijn we in onzen geloofsstrijd honderdmaal wereldgevoelig: we bouwen ons eigen levensinzicht op zonder er mee te rekenen dat de Verlosser Zijn werk reeds 1900 jaar geleden heeft volbracht. Wij hoeven de op- lossing van onze levensmoeilijkheden niet zelf op te bouwen maar mogen strijden vanuit de over- winning. Het is dit inzicht waartoe de hemelsche Landman ons telkens terugvoeren moet als hij aan ons leven snoeit; terwijl wij vaak meenen nog tot een principiële oplossing te moeten komen in den loop of aan 't einde van ons leven. Dat maakt ons leven soms zoo hopeloos donker en ontnemt ons het uitzicht op den Christus. Zoo zal onze levensgroei altijd pijn blijven doen. Het is daarom dat ik op de tragedie van Gulbranssens trilogie wees. Hij zelf ontkomt niet aan wat hij zoo beslist bestrijdt, en zal tenslotte ook over het nu ge- vonden rustpunt zijn lezers en zichzelf weer on- rustig doen worden. Met nadruk wil ik nog zeg- gen, dat Gulbranssens boeken niet christelijk noe- men niet identiek is met: Gulbranssens geen Chris- ten noemen. Daarover ontbreken me de gegevens.

Doch dan worde ook niemand boos (en dat is het tweede wat ik nog zeggen wilde), omdat ik Gulbranssens trilogie een elikel heb opgeplakt. Wetenschappelijke arbeid kan niet buiten classi- ficatie, en wanneer dat classificeeren christelijk geschiedt, d.w.z. als de bedoeling voorziet den naaste er christelijk mee te dienen, óók den naaste die kunstenaar is, dan kan de kunst niet dan tot haar groote schade dezen dienst der wetenschap hooghartig afwijzen.

J. P. VAN DER STOEL Jr.

UIT DE HISTORIE

Dr A. Kuyper Sr over de bevoegdheid der meerdere vergaderingen.

II.

In de jaren vóór de Doleantie gaf Dr Kuyper aan de Kerkeraden het parool: „Wel gaan naar de classale vergaderingen, maar niet stemmen voor, noch zitting nemen in de classale be- sturen en niet mee adviseeren over synodale voorstellen.“

Ieder meewerken aan de vorming en den ar- beid van een macht, die rechtstreeks de Souverei- niteit van Christus aanrandt is ongeoorloofd, is medeplichtig worden aan die aanranding.

Wel moet men ter classis gaan. Een classis zelf is volkomen in overeenstemming met het Gere- formeerde Kerkrecht. Men moet er heengaan om er te spreken over de belangen van de daar samen- komende kerken. Zoo kan men den strijd voor kerkherstel ook in de classale vergadering bren- gen. Vooral indien men daar de quaestie aan de orde stelt op wat wijze de kerken in het classi- caal ressort te houden zijn bij de vreeze des Heeren.¹

In verband met en ter fundeering van dit advies brengt Dr Kuyper ook meermalen het karakter en de bevoegdheid der classale vergaderingen ter sprake. Wij willen in dit nummer een en ander van Kuypers beschouwingen overnemen. Uit het feit, dat Kuyper stellingen geeft blijkt wel, dat we hier met een bezonnen en scherp geformuleerd oordeel te doen hebben.

Eerst een artikel uit „De Heraut“ van 4 Juni 1882 (No. 232). Het wordt een jaar later letter- lijk herhaald. „De Heraut“ van 10 Juni 1883 (No. 285). En weer geldt wat we ook den vorigen keer opmerkten: het kerkrechtelijk hoofdwerk van Dr Kuyper „Tractaat van de reformatie der ker- ken“ was toen reeds in substantie gereed.

„We vragen nogmaals, of men voor Gods aangezicht weerspreken kan deze stellingen:

A. 1. De hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht is op elk terrein de Souvereiniteit.
A. 2. Wie in de kerk van Christus deze hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht zich aanmatigt, werpt zich op en stelt zich aan en gedraagt zich als Souverein in deze kerk van Chris- tus.

A. 3. Het Haagsche Synode doet dit blijkens de letterlijke bewoordingen van artikel 61 van het Al- gemeen Reglement, luidende: „De hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht berust bij de Synode“.

B. 1. Van Gods wege is daarentegen tot eenig Souverein in en over de kerk aangesteld „de Midde- laar Gods en der menschen, de mensch Jezus Christus“.

B. 2. Deze Souvereiniteit in en over de kerk bezit de Middelaar niet als God; want als zoodanig komt de oorspronkelijke Souvereiniteit over de kerk, gelijk over alle ding primordiaal aan God Almachtig, d.i. aan Vader, Zoon en Heiligen Geest, toe.

¹ Men zie b.v. „De Heraut“ No. 228, 229, 230, 231, 232, 235 (Mei-Juli 1882) en No. 284, 285, 286, 287 (Juni 1883) No. 443 (Juni 1886).